

Prohibitions of Representative due to Joint Liability in Commercial Documents

Mohammadreza Mahmudpanah¹, Bakhtyar Abaslo^{2*}

1. Department of Private Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2. Department of Private Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 261-276

Article history:

Received: 14 Apr 2021

Edition: 10 Jun 2021

Accepted: 6 Aug 2021

Published online: 9 Oct 2021

Keywords:

Commercial documents, partnership, representation, managers, powers.

Corresponding Author:

Bakhtyar abaslo

Address:

Iran, Tehran, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Department of Private Law.

Orchid Code:

0000-0002-6754-880x

Tel:

09123036224

Email:

Abaslob@yahoo.com

ABSTRACT

Background and Aim: Joint liability in commercial documents is one of the topics in the field of commercial documents. purpose of this article is to examine the prohibitions of the representative due to joint liability in commercial documents.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. The materials and data are also qualitative and data collection has been used.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are observed.

Findings: According to the general laws governing representation in Iranian law and also the principles governing commercial documents, if the representation is performed in issuing, endorsing, guaranteeing or any other legal act on a commercial document, it is within the limits of the representative's authority and powers. If the representative refers to his agency and discloses the identity of the original, the effects and responsibility resulting from that legal action are entirely the responsibility of the original.

Conclusion: In relation to the issuance of checks, the legislator considers the agent in issuing the check to be jointly and severally liable with the principal. The joint liability of the representative gives the check holder the right to file a lawsuit in the order he wants. In fact, the holder is not required to comply with the procedure when referring to the issuer of the check (representative) and the account holder, as well as other persons responsible for paying the check, i.e. endorser and guarantor.

Cite this article as:

Mahmudpanah M, Abaslo B. *Prohibitions of representative due to joint liability in commercial documents. Economic Jurisprudence Studies. 2021.*

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره سوم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۰

ممنوعیت‌های نماینده ناشی از مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری

محمدرضا محمودپناه^۱، بختیار عباسلو^{۲*}

۱. گروه حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. گروه حقوق خصوصی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری از موضوعات در زمینه اسناد تجاری است. هدف مقاله حاضر بررسی ممنوعیت‌های نماینده ناشی از مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری است.

مواد و روش‌ها: مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها نیز کیفی است و در گردآوری مطالب و داده‌ها از روش فیش‌برداری استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: بر اساس قوانین عام حاکم بر نمایندگی در قانون ایران و همچنین اصول حاکم بر اسناد تجاری در صورتی که نمایندگی در صدور، ظهرونی، ضمانت و یا هر عمل حقوقی دیگری بر روی سند تجاری انجام می‌شود، در حدود صلاحیت و اختیارات نماینده باشد و نماینده به سمت نمایندگی خود اشاره و هویت اصیل را افشا کند، آثار و مسئولیت ناشی از آن عمل حقوقی تماماً بر عهده اصیل است.

نتیجه: در رابطه با صدور چک استثنائاً قانون‌گذار نمایندگی در صدور چک را مشمول مسئولیت تضامنی با اصیل می‌داند. مسئولیت تضامنی نماینده به دارنده چک این اختیار را می‌دهد که به ترتیب دلخواه خود طرح دعوا کند. در واقع دارنده در مراجعه به صادرکننده چک (نماینده) و صاحب حساب و نیز سایر مسئولان پرداخت چک یعنی ظهرونی و ضامن ملزم به رعایت ترتیب نیست و اقامه دعوا علیه هر یک مسقط حق رجوع به سایرین نیست.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۲۶۱-۲۷۶

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۵

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۰/۰۳/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۵

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۰۷/۱۷

واژگان کلیدی:

اسناد تجاری، تضامنی، نمایندگی، مدیران، اختیارات.

نویسنده مسئول:

بختیار عباسلو

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، گروه حقوق خصوصی.

کد ارکید:

0000-0002-6754-880x

تلفن:

۰۹۱۲۳۰۳۶۲۲۴

پست الکترونیک:

Abaslob@yahoo.com

۱. مقدمه

خود اقدام کنند. همین مسائل ایجاب می‌کند که در خصوص شرایط نمایندگی و مسئولیت وی در ارتباط با صدور، ظهورنویسی یا هر گونه عمل حقوقی دیگر بر روی سند تجاری پژوهش صورت گیرد. البته لازم به ذکر است که مراد از اسناد تجاری در این پژوهش اسناد تجاری به معنای اخص یعنی برات، سفته و چک است.

در خصوص اسناد تجاری پژوهش‌های متعددی انجام شده است. عسگری (۱۳۹۸) در مقاله‌ای، مزیت قانون صدور چک بر قانون تجارت در خصوص حقوق دارنده چک را بررسی کرده است. مطابق نتایج مقاله مورد اشاره، در زمینه مقایسه حقوق مورد حمایت دارنده در قانون چک و قانون تجارت باید گفت قانون تجارت به عنوان قانون پیش‌تاز در زمینه چک بسیاری از حقوق دارنده چک همانند حق مطالبه وجه و یا مسئولیت تضامنی متعهدین چک را به رسمیت شناخته است و در قانون صدور چک تعرضی نسبت به حقوق موجود در قانون تجارت وجود ندارد و در مواردی نظیر مسئولیت ضامنین و ظهورنویسان نیز قانون صدور چک سکوت کرده است و این مهم را به قانون تجارت واگذار کرده است اما مواردی نیز وجود دارد که قانون صدور چک به درستی توانسته است از حقوق دارنده چک حمایت‌هایی به عمل آورد که در قانون تجارت پیرامون آن شبهه وجود داشته است و یا به طور کلی در برابر آن سکوت شده است. پیرامون این موارد می‌توان به مواردی نظیر حمایت از دارنده چک وعده‌دار و یا ایجاد مسئولیت تضامنی میان صاحب حساب و نماینده به منظور اعتباربخشی هرچه بیشتر به چک اشاره کرد. در کنار این مزایا، پیش‌بینی

در دنیای امروز با گسترش استفاده از اسناد تجاری، یکی از دغدغه‌هایی که افراد درگیر با این اسناد با آن روبه‌رو هستند مسئله مسئولیت صادرکنندگان و ظهورنویسان یا به عبارت دیگر افرادی است که با این اسناد در ارتباط هستند. صدور اسناد تجاری به نمایندگی به این معنا است که شخص دارنده چه شخص حقوقی چه شخص حقیقی صدور سند را به نماینده خود واگذار می‌کند. این عمل می‌تواند در مورد ظهورنویسی یا ضمانت نیز رخ دهد به این صورت که یک شرکت به مدیر عامل خود اختیار صدور چک می‌دهد و یا مدیر عامل شرکت می‌تواند چک را ظهورنویسی کند. در ماده ۲۲۷ قانون تجارت در خصوص صدور برات به نمایندگی چنین مقرر شده است: «برات ممکن است به دستور و حساب شخص دیگری صادر شود» و در ماده ۱۹ قانون صدور چک نیز در مورد صدور چک به نمایندگی صحبت شده است. درباره سفته هم چنانچه اکثر مقررات برات در مورد سفته جاری است پس می‌توان سفته را هم به نمایندگی صادر کرد. در قواعد عام نمایندگی در صورت انعقاد قرارداد یا هر گونه عمل حقوقی دیگر توسط نماینده، اصولاً کلیه آثار و مسئولیت‌های ناشی از آن عمل متوجه اصیل است؛ اما در فضای قانون تجارت مقررۀ خاصی در ارتباط با نمایندگی در اسناد تجاری به چشم نمی‌خورد حال آنکه خصیصه‌های خاص اسناد تجاری موجب می‌شود که قواعد خاص آن تدوین شود. مبحث نمایندگی آنجا اهمیت می‌باید که با اشخاص حقوقی مواجه می‌شویم. اشخاصی که بر اساس قانون دارای اغلب حقوق اشخاص حقیقی هستند؛ اما خود قادر به انجام امور خود نیستند و الزاماً باید به وسیله نماینده خود به رفع امور مرتبط با

موارد جدیدی نظیر مسئولیت کیفری صادرکننده چک و امکان وصول آن از طریق اجرای ثبت، دارنده در موضع ایمن‌تری نسبت به حقوق تجارت قرار داده است. در نتیجه می‌توان گفت قانون صدور چک نسبت به قانون تجارت حمایت‌های وسیع‌تری از دارنده چک داشته است. نیک‌فرجام (۱۳۹۲) در مقاله‌ای به‌طور تطبیقی نمایندگی در امضای اسناد تجاری (برات، سفته و چک) را بررسی کرده است. مطابق نتایج مقاله مورد اشاره، اولاً، نمایندگی در امضا منحصر به مرحله صدور سند نیست و شامل عناوینی مانند ظهنویسی و ضمانت هم می‌شود. دوماً، نمایندگی مزبور محدود به امضای برات و چک نیست؛ بلکه نمایندگی در امضای سفته را نیز در بر می‌گیرد. سوماً، قاعده کلی در نمایندگی حکایت از مسئولیت اصیل دارد مگر در مواردی که نماینده ادعایی فاقد نمایندگی باشد و یا از حدود اختیار تجاوز کرده باشد و یا با وجود داشتن اختیار کافی در هنگام امضا به نمایندگی خود در سند تصریح نکرده باشد و هویت منوب‌عنه را افشا نکرده باشد. در مقاله حاضر، هدف، بررسی مسئولیت و ممنوعیت‌های نماینده ناشی از مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری است. نوآوری مقاله نیز ناشی از بررسی همین موضوع است. سؤال مقاله بدین شکل قابل طرح است که مسئولیت و ممنوعیت‌های نماینده ناشی از مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری چیست؟ به‌منظور بررسی سؤال مورد اشاره ابتدا مفهوم تضامن و حدود مسئولیت تضامنی امضاکنندگان سند تجاری بررسی شده است و در ادامه از ممنوعیت‌های قانونی مترتب بر نماینده بحث شده است.

۲. مواد و روش‌ها: مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی است. داده‌ها کیفی است و در گردآوری مطالب و داده‌ها از روش فیش‌برداری استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها: بر اساس قوانین عام حاکم بر نمایندگی در قانون ایران و همچنین اصول حاکم بر اسناد تجاری در صورتی که نمایندگی در صدور، ظهنویسی، ضمانت و یا هر عمل حقوقی دیگری بر روی سند تجاری انجام می‌شود، در حدود صلاحیت و اختیارات نماینده باشد و نماینده به سمت نمایندگی خود اشاره و هویت اصیل را افشا کند، آثار و مسئولیت ناشی از آن عمل حقوقی تماماً بر عهده اصیل است.

۵. بحث

در این قسمت مفاهیم پژوهش و یافته‌ها مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

۵-۱. مفهوم تضامن

درباره ریشه ضمان اختلاف نظر وجود دارد. ضمان نزد فقیهان شیعه (جبعی‌عاملی) (شهیدثانی)، ۱۴۱۷، ۱۶۷) و بیشتر اهل لغت از ریشه «ضمن» است که حرف «نون» در آن اصلی است. این واژه به نظر بیشتر فقیهان اهل سنت از ریشه «ضم» است و اضافه شدن نون به آن، همانند الف و نون در «دوران» و

«جریان»، به ریشه ارتباطی ندارد (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۵، ۲۷۵)؛ ولی با توجه به وجود «نون» در همه مشتقات و تعاریف ضمان، اعم از ماضی و مضارع، احتمال زائد بودن و اشتقاق آن از ریشه بدون «نون» واضح الفساد است (نجفی، ۱۴۰۸، ج ۲۶، ۱۱۳). افزون بر این، لازمه چنین ادعایی، مشدد بودن «میم» در ریشه «ضم» است؛ در حالی که کسی مدعی چنین امری نیست.

در خصوص معنای لغوی تضامن، دهخدا چنین آورده است: «تضامن مصدر باب تفاعل و در اصطلاح فارسی ضامن یکدیگر شدن معنا شده است. این لغت از کلمات مجعول است و در کتب لغت به جای آن تضمین و تضمین را قید کرده اند» (دهخدا، ۱۳۴۱، ج ۱۵، ۷۳۶).

در خصوص تعریف اصطلاحی تضامن چنین آمده است: «۱- نوعی تعهد است که در صورت تعدد طلبکاران هر یک از آنان حق دریافت تمام طلب را از بدهکاران داشته باشد و این را تضامن مثبت گویند. ۲- در صورت تعدد بدهکاران هر یک از آنان مسئول پرداخت تمام دین باشند، این را تضامن منفی گویند» (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۵، ۱۵۸). برخی از حقوق دانان در تعریف تضامن منفی گفته اند: «التزامهای متعدد برای پرداخت یک دین» (کاتوزیان، ۱۳۷۴، ۱۷۷).

۵-۲. حدود مسئولیت تضامنی امضاکنندگان سند تجاری

«موضوع سند تجاری مربوط به تعهد به پرداخت مبلغ معینی پول است» (لارنس، ۲۰۱۵، ۲۰). «علی رغم

اینکه برات و چک به صورت دستور پرداخت صادر می گردند و همچنین دستورگیرنده وجه سند را پرداخت خواهد کرد، صادرکننده نیز پرداخت وجه سند تجاری توسط دستورگیرنده را تضمین می نماید و اگر وجه سند توسط دستورگیرنده یا محال علیه، پرداخت نشود دارنده می تواند به صادرکننده هم رجوع کند» (کورلی و دیگران، ۲۰۱۶، ۲۴۳). البته باید گفت که محال علیه برات هم در صورت امضا و قبولی برات تعهد براتی دارد و ملتزم به پرداخت وجه سند است. در مورد چک نیز اگرچه قبولی به معنای خاص آن وجود ندارد؛ اما بانک محال علیه به میزان موجودی حساب صادرکننده متعهد به پرداخت است.

بر اساس قواعد حاکم بر اسناد تجاری، «همه افرادی که به عنوان ضامن یا ظهرنویس، سند تجاری را امضا می نمایند، در برابر دارنده سند تجاری و ایادی مابعد خود، دارای تعهد هستند. این تعهد در علم حقوق تحت عنوان تعهد براتی نامیده می شود و از امضای ورقه تجاری ناشی می گردد» (اسکینی، ۱۳۹۵، ۵۰). «حق رجوع دارنده به متعهد سند تجاری در صورتی فراهم است که در مهلت مقرر سند را از پرداخت کننده مطالبه نموده و در صورت عدم تأدیه آن را وخواست کرده یا برگشت زده باشد. در این حالت، مسئولیت تضامنی امضاکنندگان محقق می گردد» (محسنی، ۱۳۹۱، ۱۱۰).

«مسئولیت تضامنی امضاکنندگان سند تجاری دارای مبنای قانونی و ارادی است» (صقری، ۱۳۸۸، ۱۴۲). «قانون گذاری برای اینکه بتواند کارکرد اقتصادی سند تجاری کلیه امضاکنندگان را تأمین نماید، آن را مسئول تأدیه وجه ورقه تجاری دانسته است و فلسفه این قاعده افزایش کارایی این سیستم پرداخت غیر

دسته‌چک جدید برای اشخاصی است که بیش از یک بار مرتکب صدور چک بلامحل شده‌اند و تعقیب آن‌ها به صدور کیفرخواست منتج شده است (ماده ۲۱ ق.ص.چ و ماده ۴ آئین‌نامه تعیین ضوابط و مقررات مربوط به محرومیت اشخاص از افتتاح حساب جاری و چگونگی پاسخ استعلام بانک‌ها مصوب ۷۳/۸/۲۵). وانگهی، بر اساس «دستورالعمل حساب جاری» مصوب ۹۱/۳/۲، ممنوعیت‌هایی نظیر ممنوعیت ارائه خدمات بانکی الکترونیکی، ممنوعیت گشایش اعتبارات اسنادی، ممنوعیت اعطای هر گونه تسهیلات اعم از ریالی و ارزی، ممنوعیت صدور ضمانت‌نامه اعم به ممنوعیت‌های مورد اشاره افزوده شده است.

موضوع دارای اهمیت در این رابطه، اعمال مقررات مذکور در خصوص شخص حقوقی و نماینده آن به صورت تضامنی است که با عنایت به مقصود قانون‌گذار از وضع ممنوعیت‌های مذکور، می‌باید بر آن بود که نسبت به هر دو قابل اعمال است. مثلاً ممنوعیت صدور ضمانت‌نامه بی‌گمان هم بر شخص حقوقی و هم بر نماینده آن قابل اعمال است.

موضوع معتنابه در این خصوص، قابلیت ممنوع‌الخروج کردن بدهکاران چک بلامحل است. این ممنوعیت تنها بر نماینده (مدیر یا مدیران) امضاءکننده چک، نه بر شخص حقوقی و نه بر دیگر مدیران، بار می‌گردد و ظاهراً با خروج مدیر امضاءکننده از سمت مدیریت، ممنوع‌الخروجی او هم-چنان میسر است و جالب آنکه مدیر جدید را نمی‌توان ممنوع‌الخروج کرد؛ زیرا مسئولیت تضامنی مزبور به سبب امضای مدیر وقت با نیت حفظ امتیازات تجاری چک مقرر می‌شود و ارتباطی با

نقدی و هم‌چنین کاهش ریسک نکول محال‌علیه سند تجاری است» (مک‌جان، ۲۰۱۲، ۶۹). «از نظر حقوقی، تعهد امضاءکنندگان ورقه تجاری یک تعهدی ارادی محسوب گشته و در تحلیل‌های حقوقی، هر یک از امضاءکنندگان سند تجاری با اراده خود تأدیه شدن ورقه تجاری را تضمین می‌نماید» (عبدی‌پور فرد و دیگران، ۱۳۹۵، ۱۲۲).

مسئولیت تضامنی در اسناد تجاری را باید نهاد حمایتی عنوان کرد که از دائن در برابر مدیون با ابزارهای بیشتر و امن‌تر محافظت می‌کند به این صورت که دائن جهت پرداخت دین اطمینان بیشتری کسب می‌کند تأکید بر ارادی بودن ایجاد مسئولیت تضامنی نشان از آن دارد که ممکن است شخص ضامن هیچ سودی در ایجاد تعهد علیه خود نداشته باشد که عملاً او صرفاً جهت کمک به مدیون اصلی تلقی می‌شود.

۵-۳. ممنوعیت‌های قانونی مترتب بر نماینده

نحوه اعمال ممنوعیت‌های قانونی گوناگون در حالتی که چک بلامحل از جانب شخص حقوقی صادر شده است و تأثیر آن به‌حال نماینده بحثی است که باید مورد توجه قرار گیرد. در مقررات و مصوبات متعدد، محرومیت‌هایی گوناگونی برای صادرکنندگان چک بلامحل پیش‌بینی شده است. ممنوعیت‌هایی که در خصوص اشخاص حقیقی نیز جریان دارد و مختص به حالتی نیست که صادرکننده چک شخص حقوقی است.

از جمله ممنوعیت‌های مورد بحث، مسدود کردن حساب، عدم افتتاح حساب جدید و ممنوعیت صدور

عنوان شخص ندارد که با منتفی شدن سمت، مسئولیت امضاکننده هم پایان یابد.

در مورد ممنوعیت‌های دیگر یعنی عدم افتتاح حساب جدید، مسدود کردن حساب و عدم صدور دسته چک جدید نیز، هرچند که به دلیل عدم صراحت قانون، عده‌ای (حسنی، ۱۳۸۹، ۱۰۴) بر این باورند که حکم قانون تنها بر مدیر امضاءکننده و نه شخص حقوقی اعمال می‌شود، لیکن در قانون صدور چک و با عنایت به مقصود آن، تسری به هر دو شخص اولی به نظر می‌رسد. در واقع هرچند مقنن به صراحت اعلام نکرده است که حکم مزبور برای شخص امضاکننده است یا شخص حقوقی اصیل؛ اما با در نظر گرفتن آنکه مقصود از وضع این مقرره، پیش‌گیری از سوءاستفاده‌های احتمالی اشخاص از چک بوده است، بنابراین باید معتقد بود که هم شامل اصیل خواهد بود و هم شامل نماینده.

اما قانون اصلاح قانون صدور چک نیز در سال ۹۷ موارد فوق‌الذکر را به قرار ذیل مدنظر داشته است و نسبت به این موضوع در تبصره ۲ ماده ۴ به صراحت تعیین تکلیف کرده است. «تبصره ۲- در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده علاوه بر صاحب حساب، در مورد وکیل یا نماینده نیز اعمال می‌گردد؛ مگر اینکه در مرجع قضایی صالح اثبات نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. بانک‌ها مکلفاند به هنگام صدور گواهینامه عدم پرداخت، در صورتی که چک به نمایندگی صادر شده باشد، مشخصات نماینده را نیز در گواهینامه مذکور درج نمایند».

در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب حساب متضامناً مسئول پرداخت وجه چک است و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو صادر می‌شود. به علاوه امضاکننده چک طبق مقررات این قانون مسئولیت کیفری خواهد داشت مگر اینکه ثابت نماید که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده است از نظر کیفری مسئول خواهد بود.

شخصی مسئولیت کیفری دارد که امضاکننده چک باشد پس در صدور چک به وکالت یا نمایندگی صاحب حساب صادرکننده یا امضاکننده نیست. بلکه وکیل یا نماینده قانونی وی در مقام صدور چک اقدام به امضا چک می‌کند؛ پس مسئولیت کیفری نیز متوجه آن‌ها خواهد بود مگر اینکه ثابت کنند عدم پرداخت وجه چک مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت چک شده است از نظر کیفری مسئول خواهد بود. چنانچه نماینده قانونی یا وکیل شخصی چکی را صادر کند و از طرف دیگر صاحب حساب با مراجعه به بانک دستور عدم پرداخت چک را صادر کند اصل بر این است که مسئولیت کیفری متوجه امضاکننده چک (نماینده قانونی، وکیل) باشد ولی با دقت در ماده ۱۹ قانون صدور چک که اشعار می‌دارد: «مگر اینکه ثابت نماید عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است. در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده است از نظر کیفری مسئول

خواهد بود». مسئولیت کیفری از امضاکننده ساقط بر دستوردهنده بعدی ثابت می‌شود.

آنچه از نکات مثبت تبصره محسوب می‌شود، امکان اثبات دلیل عدم پرداخت چک از جانب نماینده و انتساب آن به صاحب حساب، یا وکیل و نماینده بعدی است؛ امری که می‌تواند از موارد مسئولیت ناعادلانه مدیران وقت بکاهد و تسامح و کاهلی مدیران جدید را منجر به ایجاد مسئولیت برای آن‌ها کند.

متن ماده ۴ قانون اصلاح قانون صدور چک در مقام بیان ممنوعیت‌های پیش‌بینی شده لازم به ذکر است که مقرر نموده است: «متن زیر به‌عنوان ماده ۵ مکرر به قانون الحاق می‌شود:

بعد از ثبت غیر قابل پرداخت بودن یا کسری مبلغ چک در سامانه یکپارچه بانک مرکزی، این سامانه مراتب را به‌صورت برخط به تمام بانک‌ها و مؤسسات اعتباری اطلاع می‌دهد. پس از گذشت بیست‌وچهار ساعت کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری حسب مورد مکلف‌اند تا هنگام رفع سوء اثر از چک، اقدامات زیر را نسبت به صاحب حساب اعمال نمایند:

الف- عدم افتتاح هر گونه حساب و صدور کارت بانکی جدید؛

ب- مسدود کردن وجوه کلیه حساب‌ها و کارت‌های بانکی و هر مبلغ متعلق به صادرکننده که تحت هر عنوان نزد بانک یا مؤسسه اعتباری دارد به میزان کسری مبلغ چک به‌ترتیب اعلامی از سوی بانک مرکزی؛

ج- عدم پرداخت هر گونه تسهیلات بانکی یا صدور ضمانت‌نامه‌های ارزی یا ریالی؛

د- عدم گشایش اعتبار اسنادی ارزی یا ریالی».

توجه در این مقرر حاکمی از آن است که صدور دسته‌چک جدید از موارد ممنوعیت محسوب نشده است. با وجود این، مذاقه در سایر مواد به‌خصوص ماده ۸ قانون مذکور (که در مقام الحاق ماده ۲۱ مکرر به قانون صدور چک است)، نشان می‌دهد اعطای دسته‌چک جدید نیز مدنظر قانون‌گذار بوده است و حتی اهمیت آن چنان است که این مورد را ذیل مقرره‌ای دیگر و با تفصیل بیشتر بیان کرده است؛ چنانچه اشعار می‌دارد: «بانک مرکزی مکلف است ظرف مدت دو سال پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده، از دریافت دسته‌چک و صدور چک جدید در سامانه صیاد و استفاده از چک موردی جلوگیری کرده و هم‌چنین امکان استعلام آخرین وضعیت صادرکننده چک شامل سقف اعتبار مجاز، سابقه چک برگشتی در سه سال اخیر و میزان تعهدات چک‌های تسویه‌نشده را صرفاً برای کسانی که قصد دریافت چک را دارند، فراهم نماید. سامانه مذکور به‌نحوی خواهد بود که صدور هر برگه چک مستلزم ثبت هویت دارنده، مبلغ و تاریخ مندرج در چک برای شناسه یکتای برگه چک توسط صادرکننده بوده و امکان انتقال چک به شخص دیگر توسط دارنده تا قبل از تسویه آن، با ثبت هویت شخص جدید برای همان شناسه یکتای چک امکان‌پذیر باشد. مبلغ چک نباید از اختلاف سقف اعتبار مجاز و تعهدات چک‌های تسویه‌نشده بیشتر باشد».

دو سال کرده است و به مسدود کردن حساب و عدم گشایش حساب جدید تسری نداده است. در حقیقت لایحه جدید، اصل وجود حساب را مسئله ساز تلقی - نکرده است، بلکه صدور دسته چک جدید را معضل دانسته است (سکوتی نسیمی و دیگران، ۱۳۹۱، ۱۵۵).

باین حال رویکرد دیگر لایحه مورد اشاره نیز، تسری حکم ممنوعیت اعطای دسته چک جدید به نماینده است. به موجب ماده ۸۱۱ این لایحه: «پس از صدور گواهی عدم پرداخت، بانک‌ها باید تا پیش از رفع سوء اثر از چک، از ارائه خدمات زیر به صاحب حساب خودداری کنند: ۱- ... ۲- ... ۳- اعطای دسته چک جدید...».

تبصره ۲: «در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شود، اقدامات موضوع این ماده در مورد نماینده نیز اعمال می‌گردد؛ مگر آنکه نماینده عدم مسئولیت خود را به موجب این قانون اثبات کند».

البته نکته مهمی که برخلاف قانون اصلاح قانون صدور چک به خوبی در پایان تبصره فوق مورد لحاظ قرار گرفته، امکان اثبات خلاف حکم اولیه است که از مسئولیت‌های ناعادلانه برای نمایندگان می‌کاهد.

در حالتی که مدیر یک شرکت به جهت محکومیت در صدور چک بلامحل، دچار ممنوعیت در اعطای چک جدید می‌شود، ممنوعیت مزبور را بر مبنای پیش‌گیری از سوءاستفاده‌های احتمالی متخلفان از چک، می‌باید حتی شامل فرضی که مدیر در سمت مدیریت شرکتی دیگر باشد هم دانست.

ماده ۸۱۶ لایحه مذکور به این مورد نیز عنایت داشته است و اشعار کرده است: «شخصی که مشمول

چنانچه ملاحظه می‌شود در این مقرر قانون‌گذار دریافت دسته چک جدید را هم ممنوع دانسته است. اما نکته مهم آنکه علاوه بر «دریافت دسته چک»، «صدور چک جدید» را هم ممنوع اعلام کرده است و این امر بیانگر آن است که حتی اگر شخص هنوز دسته چک قبلی خود را دارا باشد، اختیار صدور برگ - ای دیگر از آن را ندارد.

در تبصره ۲ مقرر اخیرالذکر نیز بیان شده است: «ممنوعیت‌های این ماده در مورد اشخاص ورشکسته، معسر از پرداخت محکوم به یا دارای چک برگشتی رفع سوء اثر نشده که به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی اقدام می‌کنند نیز مجری است». لیکن نظیر حکم تبصره ۲ مادظ ۴ فوق‌الذکر در این تبصره مشاهده نمی‌شود و در واقع امکان اثبات دلیل عدم پرداخت چک از جانب نماینده و انتساب آن به صاحب حساب، یا وکیل و نماینده بعدی را پیش‌بینی نکرده است که این امر قابل انتقاد است. گویی قانون‌گذار قصد داشته است بر نماینده صادرکننده چک، ممنوعیت مورد اشاره در دریافت دسته چک یا صدور چک جدید را به عنوان حداقل ممنوعیت بار کند و اگر سایر ممنوعیت‌های قانونی نظیر عدم افتتاح حساب جدید و عدم دریافت اعتبارات بانکی و غیره را با اثبات عدم انتساب به نماینده قابل نقض محسوب داشته است، اما قصد داشته است تا چنین نماینده‌ای را دست‌کم از دریافت دسته چک و صدور چک جدید محروم کند.

ممنوعیت‌های مورد اشاره در لایحه قانونی جدید قانون تجارت هم پیش‌بینی شده است، با این تفاوت که بر اساس ماده ۸۱۵ لایحه مذکور، اولاً این ممنوعیت را تنها مربوط به صدور دسته چک جدید تا

مشکل دیگری که در این مورد ایجاد می‌شود، رویه بعضی بانک‌ها در صدور گواهی عدم پرداخت به اسم مدیر شرکت، به جای نام بردن از شخص ثالث مزبور به عنوان نماینده مدیر است که در این حالت، توزیع مسئولیت میان مدیر شرکت و شخص ثالث را که نماینده وی تلقی می‌شود مشکل می‌سازد. چرا که شخص مشمول ممنوعیت‌های قانونی نظیر عدم صدور دسته‌چک جدید، ممنوع‌الخروجی و غیره با عنایت به قانون صدور چک و نصوص اصلاحی آن، به مسئولیت امضاکننده چک، می‌تواند با تردید روبه‌رو باشد.

به دلیل پیش‌گیری از ایجاد چنین معضلاتی، به نظر بهتر آن است که مقنن، تمهیداتی راجع به چنین نمایندگی‌هایی پیش‌بینی کند. برای مثال بانک‌ها را مکلف به دریافت نمونه امضای صاحبان امضای مجاز شرکت در کنار نمونه امضای شخص ثالث مزبور به عنوان نماینده ایشان کند و بدین نحو، گامی ارزشمند در راستای اعتبار چک و حقوق نماینده بردارد (رحمانی و دیگران، ۱۴۰۰، ۹۹).

اگر شخص ثالثی سفته یا چکی را بدون درج هر گونه مطلب یا عبارتی در آن امضا کند، از منظر عرفی امضای شخص ثالث در آن سند تجاری به معنای ضمانت او تلقی می‌شود. بنابراین، اگر الف چکی را در وجه ب صادر کند و ج ظهر چک را امضا کند، در این صورت ج ضامن الف (صادرکننده) محسوب می‌شود. منظور ضمانت از صادرکننده چک به صورت تضامنی است. مثال فوق را در نظر بگیرید. فرض کنید الف چکی را در وجه ب صادر می‌کند. ج نیز به عنوان ثالث پشت چک را امضا می‌کند. از منظر عرفی می‌توان گفت ج به عنوان ضمانت صد در صدی (تضامنی) از

ممنوعیت‌های مندرج در مواد (۸۱۱) و (۸۱۵) این قانون است نمی‌تواند به عنوان مدیر یا نماینده اشخاص حقوقی یا حقیقی نیز اقدامات موضوع مواد مذکور را انجام دهد.

نکته آخر: برابر ماده ۸۱۷ ل.ج.ا.ق.ت، بانک در صورت اعطای دسته‌چک برخلاف مقررات مزبور، در مقابل دارندگان چک‌های صادره مسئول پرداخت وجه چک است.

۵-۴. شخص ثالث به عنوان نماینده صاحب امضای مجاز در چک

گاه صاحبان امضای مجاز در شرکت‌ها، با واگذاری وکالت به اشخاص ثالث دیگر مانند معاون امور مالی شخص حقوقی، او را عهده‌دار صدور چک‌های شرکت کرده و با ارائه نمونه امضای آن شخص ثالث به بانک، عملاً دستور پرداخت چک‌های صادره توسط وی را می‌دهند. علی‌رغم رواج چنین نمایندگی‌هایی در رویه بانک‌ها، معضلات و مشکلات عدیده‌ای را سبب می‌شوند.

نخستین معضلی که ایجاد می‌شود آن است که چنانچه با وجود واگذاری وکالت به اشخاص ثالث و ارائه نمونه امضا از ناحیه او به بانک، هر کدام از مدیران دارای حق امضا یا مدیر عامل مربوطه اقدام به صدور چک کند، با توجه به آنکه بانک بر اساس نمونه امضای تعریف‌شده اقدام می‌کند، بنابراین در عمل گواهی عدم پرداخت چک مزبور را صادر می‌کند که به وسیله مدیر عامل یا مدیران دارای حق امضای شرکت صادر شده است.

بعداً اثبات شود که او به عنوان نماینده معامله کرده است. هم چنین اگر شخصی در قرارداد به نمایندگی خود تصریح نکرد و بعداً اختلاف شد که او معامله را به عنوان نماینده منعقد کرده است یا به عنوان اصیل منعقد کرده است، اصل بر این است که اصیل بوده است، مگر خلاف آن اثبات شود.

به علاوه، اگر شخصی به نمایندگی معامله کند و تصریح به نمایندگی خود کند، طرف دیگر قرارداد برای اجرای تعهدات قراردادی فقط می تواند به اصیل مراجعه کند. اما اگر شخصی به نمایندگی معامله کند و تصریح به نمایندگی خود نکرده باشد، طرف دیگر قرارداد می تواند هم به نماینده و هم به اصیل مراجعه کند.

با این توضیح و بر اساس ماده ۷۰۸ قانون مزبور باید بیان کرد، در جایی که نماینده به وکالت خود تصریح نمی کند، همراه با اصیل مسئولیت تضامنی دارد؛ چرا که مسئولیت نماینده در واقع ناشی از کتمان وکالت است و این امر نافی مسئولیت قراردادی برای اصیل نیست.

ماده ۳۲۵ پ.ل.ج.ا.ق.ت با بیانی واضح تر به وجود مسئولیت تضامنی در این مورد تصریح کرده است، به موجب این مقرر: «برات ممکن است به دستور و حساب شخص دیگری صادر شود، در این صورت، امضاکننده باید سمت خویش را در برات ذکر کند، وگرنه، با دستوردهنده مسئولیت تضامنی خواهد داشت و چنانچه فراتر از حدود اختیار، یا بدون داشتن اختیار عمل کند، شخصاً مسئول است».

این نکته نیز جالب توجه است که ماده ۳۲۵ برخلاف ماده ۷۰۸ تنها در خصوص صدور برات است و

الف که صادرکننده چک بوده است، ظهر چک را امضا کرده است. پس، اگر الف وجه چک یا سفته را نتواند کارسازی کند، ج در برابر ب مسئول خواهد بود.

۵-۵. نوآوری های لایحه جدید قانون تجارت

در این قسمت مسئولیت تضامنی در صدور سند تجاری به نمایندگی بررسی و جهت تفکیک هرچه روشن تر، برات، سفته و چک تبیین و تحلیل می شود. بدین ترتیب مقررات مربوط به هر سند تجاری در پ.ل.ج.ا.ق.ت، و ل.ج.ا.ق.ت جداگانه بیان می شود تا بتوان مقایسه دقیق تری میان احکام مربوط به آن ها انجام داد.

۵-۱-۱. برات

به موجب ماده ۷۰۸ ل.ج.ا.ق.ت: «چنانچه برات به نمایندگی از طرف شخص دیگری صادر، ظهنویسی، ضمانت یا قبول شود، امضاکننده مسئول پرداخت وجه سند نیست مگر اینکه به وکالت خود در متن سند تصریح نکند یا خارج از حدود اختیارات خود یا بدون اختیار عمل نماید که در این صورت، حسب مورد، امضاکننده با رعایت این قانون مسئول پرداخت کل وجه سند یا میزانی است که از اختیارات خود تجاوز کرده است».

چنان که مشاهده می شود این مقرر هماینگ با ماده ۱۹۶ ق.م است که به موجب آن، وقتی شخصی معامله می کند اصل بر این است که آن شخص، اصیل است و معامله را برای خود انجام داده است، مگر اینکه خلاف آن را در زمان انعقاد معامله تصریح کند و یا

اشاره‌ای به ظهرنوسی، ضمانت و قبول برات نکرده است.

۵-۵-۲. سفته

به موجب ماده ۷۸۶ ل.ج.ا.ق.ت: «مفاد مواد (۷۰۴)، (۷۰۵)، (۷۰۸) این قانون و کلیه مواد فصل چهارم تا پایان فصل دوازدهم باب اول کتاب سوم «اسناد تجاری» در مورد سفته نیز مجری است».

بنابراین موضوعاتی که پیشتر در خصوص برات گفته شد، نسبت به سفته نیز مجری است؛ اما در پ.ل.ج.ا.ق.ت، به بیان این حکم کلی بسنده نشده است و ماده ۲۵۶ در مقرره‌ای شبیه به ماده ۳۲۵ که در خصوص برات است، اشعار داشته است: «سفته ممکن است به دستور و حساب شخص دیگری صادر شود، در این صورت اگر امضاکننده سمت خویش را در متن سفته قید نکند با دستوردهنده مسئولیت تضامنی دارد و اگر فراتر از حدود اختیار یا بدون اختیار عمل کند، شخصاً مسئول است».

۵-۵-۳. چک

همانند سفته، به موجب ماده ۷۹۲ ل.ج.ا.ق.ت: «مفاد مواد (۷۰۴)، (۷۰۵)، (۷۰۸) این قانون و کلیه مواد فصل چهارم تا پایان فصل دوازدهم باب اول کتاب سوم «اسناد تجاری» در مورد چک نیز مجری است».

اما در پ.ل.ج.ا.ق.ت، ماده ۱۸۲ شرایط دیگری نیز مقرر داشته است.

بر اساس ماده مزبور: «در صورتی که چک به نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، امضاکننده یا امضاکنندگان و صاحب حساب متضامناً مسئول عدم پرداخت هستند؛ مگر اینکه:

۱- نماینده ثابت کند در حدود قانون و اختیارات مبادرت به امضا یا مهر و امضای چک کرده است و عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا نماینده بعدی او است و در متن چک سمت امضاکننده آشکار باشد. در این صورت فقط صاحب حساب و نماینده بعدی دارای مسئولیت تضامنی خواهند بود.

۲- صاحب حساب ثابت کند که چک بدون اختیار یا فراتر از حدود اختیار امضا یا مهر و امضا شده است و اعتماد به اختیار امضاکننده یا امضاکنندگان دارای مسئولیت تضامنی خواهند بود».

بنابراین مطابق این مقرره نیز در صورت صدور چک به نمایندگی، اصل بر ایجاد مسئولیت تضامنی است، اما استثنائات آن با شرایط بیشتری درج شده است. از جمله اینکه در بند اول، نماینده باید ثابت کند مضاف بر اینکه در حدود اختیارات عمل کرده است عدم پرداخت نیز مستند به او نبوده است.

بند دوم نیز اگرچه خروج نماینده از اختیارات را سبب منتفی شدن مسئولیت تضامنی صاحب حساب می‌داند، اما به نظر می‌رسد چنانچه دارنده بر اساس اعتماد و تکیه به ظاهر اختیارات اعطایی، چک را قبول کند، هم‌چنان مسئولیت تضامنی باقی است و به صرف خروج نماینده از حدود اختیارات، مسئولیت صاحب حساب از بین نمی‌رود (عسگری، ۱۳۹۸، ۳۲).

علی‌رغم اهمیت بحث نمایندگی در اسناد تجاری مواد قانونی کمی به این موضوع اختصاص پیدا کرده است. به‌طوری‌که تنها می‌توان ماده ۲۲۷ در مبحث صدور برات به‌وسیله نماینده و ماده ۱۹ قانون صدور چک در باب صدور چک به نمایندگی از اصیل اشاره کرد. درحالی‌که شایسته است قانون‌گذار مانند سایر نظام‌های حقوقی به این مسئله توجه کند و در جهت تصویب قوانین مرتبط و تفصیل بیشتر نمایندگی گام بردارد. با توجه به نبود حکم خاص در مورد اسناد تجاری، قواعد عام قانون مدنی در مورد وکالت، در نمایندگی در صدور اسناد تجاری نیز جاری است و طبق این قواعد نماینده یا وکیل، مسئولیتی در پرداخت سند تجاری ندارد.

همه امضاءکنندگان اسناد تجاری که به عناوین صادرکننده، ضامن یا ظهرنویس (کسی که چک را پشت‌نویسی می‌کند) شناخته می‌شوند، نسبت به دارنده سند تجاری، مسئولیت پرداخت مبلغ آن سند را دارند. مسئولیت تضامنی صادرکننده چک و ظهرنویس چک به این معناست که دارنده چک برای دریافت مبلغ چک به هر کدام از آن‌ها که بخواهد می‌تواند رجوع و کل مبلغ چک را از او مطالبه کند. درباره چک‌های صادره از سوی شرکت‌ها و مؤسسات و اشخاص حقوقی، برابر ماده ۱۹ قانون صدور چک، اگر چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب امضا متضامناً مسئول پرداخت وجه چک هستند و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس مسئولیت تضامنی علیه هر دو نفر صادر می‌شود.

در خصوص مسئولیت تضامنی قانون صدور چک تعیین تکلیف نکرده است و زمینه ایجاد اختلاف بین دادگاه‌ها و علمای حقوق را فراهم کرده است. لازم است نظرات اختلافی مطرح و بررسی شوند. برخی (عبدی‌پور فرد و دیگران، ۱۳۹۵، ۱۲۳) بر این باورند که مسئولیت تضامنی در حقوق ایران یک استثنا است و تسری آن به موارد سکوت وجاهت قانونی ندارد. بنابراین، در مواردی که مجلس شورای اسلامی در خصوص مسئولیت اشخاص را به‌صورت تضامنی تعیین تکلیف نکرده است باید به «مسئولیت مدنی» که به‌عنوان اصل در قانون مدنی است رجوع شود. گروه دیگر از حقوق‌دانان (اسکینی، ۱۳۹۵، ۵۲) معتقد به مسئولیت تضامنی صادرکنندگان چک هستند. ایشان با استناد به ماده ۳۱۴ قانون تجارت که اشعار می‌دارد «...مقررات این قانون از ضمانت صادرکننده و ظهرنویسان و اعتراض و اقامه دعوی و ضمان و مفقود شدن راجع به بروات شامل چک نیز خواهد بود»، چنین استنباط می‌کنند که مسئولیت همه امضاءکنندگان چک، خواه در مقام صدور یا در مقام ضمانت یا در مقام ظهرنویس طبق ماده ۳۱۴ قانون تجارت تضامنی است و از طرفی وقتی که قانون‌گذار مسئولیت ضامن یا ظهرنویس یا نماینده قانونی و یا وکیل را برای حفظ حقوق دارنده این سند، تضامنی می‌داند به طریق اعلی مسئولیت شرکا در صدور چک باید تضامنی باشد. به نظر می‌رسد که نظریه گروه دوم با اصول حقوقی و قوانین موجود هماهنگ‌تر است.

تجاری، قانون‌گذار مقررۀ خاصی را پیش‌بینی نکرده است، اما نمی‌توان حکم مذکور در قانون مدنی را شامل اسناد تجاری دانست. چرا که سند مذکور از نظر ظاهر تمام شرایط صحت صدور اسناد تجاری را داراست؛ پس نمی‌توان در مقابل دارنده با حسن‌نیت به نبود سمت نمایندگی استناد و از مسئولیت گریخت. نتیجه آنکه به دلیل انعکاس امضای نماینده فاقد اختیار در متن سند، خود وی مسئول سند محسوب خواهد شد. به بیان دیگر هر کس که تحت عنوان وکالت امضایش در سند تجاری درج شود؛ درحالی‌که دارای اختیار نمایندگی نباشد، با استناد به اصل استقلال امضائات خودش متعهد سند محسوب می‌شود، اما در دو حالت می‌توان نماینده را معاف از مسئولیت دانست: ۱. در صورت اطلاع دارنده سند از عدم اختیار نماینده (دارنده بدون حسن نیت) ۲. در صورت تنفیذ عمل نماینده توسط اصیل.

۷. سهم نویسندگان

همۀ نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

قانون‌گذار در ماده ۱۹ قانون صدور چک بیان می‌دارد: «در صورتی که چک به وکالت یا نمایندگی از طرف صاحب حساب اعم از شخص حقیقی یا حقوقی صادر شده باشد، صادرکننده چک و صاحب امضا متضامناً مسئول پرداخت وجه چک بوده و اجرائیه و حکم ضرر و زیان بر اساس تضامن علیه هر دو نفر صادر می‌شود. به علاوه امضاکننده چک طبق مقررات این قانون مسئولیت کیفری خواهد داشت؛ مگر اینکه ثابت نماید که عدم پرداخت مستند به عمل صاحب حساب یا وکیل یا نماینده بعدی او است، که در این صورت کسی که موجب عدم پرداخت شده از نظر کیفری مسئول خواهد بود». همان‌طور که مشخص است نماینده شخص (حقوقی یا حقیقی) چنانچه اقدام به صدور چک کند با اصیل متضامناً مسئول پرداخت وجه چک هستند. مقررۀ اخیر استثنایی بر اصل عدم مسئولیت نماینده دارای اختیاری است که در حدود صلاحیت خود اقدام به صدور چک کرده است. البته لازم به تأکید است از آنجاکه حکم اخیر استثنایی بر اصل محسوب می‌شود، باید به صورت مضیق تفسیر شود؛ بنابراین مسئولیت مشارالیه تنها در خصوص صدور چک است و شامل سایر اعمال حقوقی انجام‌شده از قبیل ظهرنویسی توسط نماینده نیست.

نماینده باید در حدود اختیار و صلاحیت خود انجام وظیفه کند. مطابق ماده ۲۴۷ قانون مدنی قانون‌گذار صحت معاملات فضولی منعقدشده توسط شخص فاقد سمت نمایندگی را غیر نافذ می‌داند. بدین معنی که اگر معامله توسط اصل تنفیذ نشود؛ معامله مذکور از ابتدا باطل و فاقد اثر می‌شود؛ در نتیجه در حیطۀ معامله صورت‌گرفته نه نماینده و نه اصیل مسئولیتی نخواهند داشت. باین حال اگرچه در خصوص اسناد

منابع

فارسی

- اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت (برات، سفته، ضمانت نامه، اوراق و چک)، چاپ بیست و دوم، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۵.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، چاپ چهارم، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۵.
- حسنی، حسن، حقوق تجارت، جلد سوم، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان، ۱۳۸۹.
- دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، جلد پانزدهم، چاپ سوم، تهران، چاپخانه دانشگاه تهران، ۱۳۴۱.
- رحمانی، حسین؛ ترابی، ناصر، «واکاوی نوآوری-های جدید قانون صدور چک، چالش ها و آثار آن»، مجله پژوهش و مطالعات اسلامی، سال سوم، شماره ۳۲، اسفند ۱۴۰۰.
- سکوتی نسیمی، رضا؛ اشرفی سرای، رضا، «مجموعه مقالات نقد و بررسی لایحه جدید قانون تجارت»، همایش ملی دانشگاه آزاد مراغه، ۱۳۹۱.
- صقری، محمد، اسناد، چاپ دوم، تهران، انتشارات شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۸.
- عبدی پور فرد، ابراهیم؛ فتوحی راد، علی، «تحلیل اقتصادی اسناد تجاری به عنوان سیستم پرداخت»، فصلنامه دانش نامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق)، شماره نهم، ۱۳۹۵.
- عسکری، ایوب، «مزیت قانون صدور چک بر قانون تجارت در خصوص حقوق دارنده چک»، مجله

مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه، دوره پنجم، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۸.

- کاتوزیان، ناصر، نظریه عمومی تعهدات، چاپ اول، تهران، نشر یلدا، ۱۳۷۴.

- محسنی، سعید، «مفهوم زیان تأخیر پرداخت قابل مذاکره (تحلیل اقتصاد اسناد تجاری به عنوان سیستم پرداخت)»، مجله حقوق عدالت، شماره ۴، ۱۳۹۱.

- نیک فرجام، کمال، «مطالعه تطبیقی نمایندگی در امضای اسناد تجاری (برات، سفته و چک)»، مجله دیدگاه های حقوق قضایی، شماره ۶۲، تابستان ۱۳۹۲.

عربی

- جبعی عاملی (شهید ثانی)، زین الدین بن محمد، مسالک الافهام، جلد چهارم، قم، المؤسسة المعارف الإسلامیه، ۱۴۱۷.
- نجفی، محمد بن حسن، جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام، جلد بیست و ششم، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۸.

لاتین

- Corley, Robert N & Shedd, Petter, Principles of Business Law, New Jersey, Prentice Hall, 2016, p;243.
- Lawrence, Lary, Payment Systems, New York, Wolters Kluwer, 2015, p;20.

- Mc john & Stephen. M, The Glannon Guide to Commercial Paper and Payment Systems, 2thed, New York, Wolters kluwer law & Business, 2012, p; 69.